

Dagens frågor

General De Gaulle

Generalen höll stilen in i det sista. Ensam i sitt rum, efter en lång arbetsdag, fick han den hjärtattack som ändade hans liv. Efter en stund var allt slut. Läkaren kom för sent för att hjälpa. När generalens testamentariska föreskrifter om begravningen öppnades, befanns hans vilja vara att han skulle jordfästas bredvid den dotter, som han älskat. Inga tal skulle hållas. Vad som skall sägas om general De Gaulle hör historien till.

De Gaulle deltog i första världskriget som ung officer, sårades flera gånger och tillfångatogs. Mellan krigen gick han bl a på krigshögskola. Hans framgång var måttlig, ej på grund av bristande arbete eller begåvning utan därför att han var något mycket fältherre för sin ålder. Hans lärare uppskattade ej detta. De visste, att få officerare någonsin blir fältherrar; stabsofficerens vardag är inte mindre grå än andras. De Gaulle stöddes i sin hotade karriär av sin forne regementschef, som själv fört höga befäl. Hans namn var Pétain.

Det nya världskriget kom, och De Gaulle var känd som stridsvagnsspecialist och tjänstgjorde som biträdande försvarsminister. Som sådan fick han sitt tillfälle. I sista minuten flydde han över till London. Hans beslut att lämna Frankrike för att fortsätta kriget var en av dessa händelser som ändrar historiens gång. Andra världskriget hade vunnits av de allierade utan de fria fransmännen – deras insats var förhållandevis obetydlig – men utan dem under De Gaulle som ledare hade Frankrikes ställning ännu i dag varit en annan.

De Gaulle stod under kriget i spetsen för fransmännen först utanför, sedan inom Frankrike. Han var Frankrike. Han blev utomordentligt besvärlig att ha att göra med för både den engelska och den amerikanska regeringen. Roosevelt förstod honom aldrig och kunde inte handskas med honom. USA hade länge, oväntat länge, sin representation hos marskalk Pétain. På Roosevelts uttryckliga begäran underrättades De Gaulle inte om landstigningen

i Nordafrika, och presidenten ställde samma krav, då än mer orimligt och otänkbart att tillmötesgå, om landstigningen i Normandie. De Gaulle föraktade Roosevelt men behandlade Churchill med hänsyn och efter kriget inte utan en viss hjärtlighet. Med Eisenhower hade han föga gemensamt: en verklig sammanstötning tycks ha förekommit då den senare ville tillsätta amerikansk militäradministration i det befriade Frankrike och medförde i USA tryckta franska sedlar som betalningsmedel. »C'est de la fausse monnaie», sade De Gaulle.

Hur De Gaulle lämnade makten en tid efter befrielsen och drog sig undan för att på avstånd följa det förnyade partigrädet och regeringsmaktens förfall är väl känt. Han återkallades för att på nytt rädda staten när krisen i Algeriet tycktes framkalla en militärrevolt. Utan tvivel är hans handlande med Algeriet det mest omstridda under hans regeringstid. Han tillträdde för att bevara Algeriet åt Frankrike, det Algeriet som var en erkänd del av moderlandet men som gjorde uppror. Han slöt avtal med upprorets ledare, han tvingade förtvivlade fransmän att återvända över Medelhavet till ett hemland som de ej kände, och han bröt med sina generalskamrater och lät döma ut dödsdomar. Han räddade Frankrike från inbördeskrig. Men priset var högt.

De år han sedan hade kvar vid makten utmärktes av hela styrkan och hela svagheten av De Gaulles personlighet. Sin utrikespolitik drev han magnifikt, på absurditetens gräns. Han närmade sig Sovjetunionen, han stötte ut NATO-högkvarteret ur Frankrike, han motarbetade sexstatsmarknaden – i vilken Frankrike aldrig skulle ha gått in om han då rått – och han reste slutligen till Quebec i Kanada. »Quebec libre», i dessa dagar en tragedi, gjorde han till en fars. Hans inrikespolitik kännetecknades av en gammaldags ekonomisk och monetär politik, av en betydande förståelse för sociala och särskilt arbetarfrågor och av bristande uppfattning om det franska

undervisningssystemets föråldrade karaktär. Egendomligt nog var det stormen kring sistnämnda fråga som fällde honom.

De Gaulle – av Gallien: ett märkligt sentida skott på en urgammal stam. Han var fransman så som, lyckligtvis, endast få fransmän får tillfälle att vara det. Många av hans landsmän har levat och dött under de 80 år som hans liv varade. Många har gjort sig förtjänta av sitt fosterland, några svek det. Efter ännu någon generation är de glömda, eller skuggor blott. Han, Charles le Grand, kommer att stå kvar i minnet.

Maktbalansen vid Östersjön

Efter Sir Basil Liddell Harts död torde den franske generalen André Beaufre vara Europas främste militäre teoretiker. Han har nyligen publicerat två artiklar i Figaro om Frankrikes försvar. Inför den nya försvarsutredningens arbete kan det vara skäl att lyssna till honom.

Han vänder sig mot dem, som anser att de franska stridskrafterna är små i jämförelse med vad de en gång varit och därför hävdar att man inte får tillräcklig valuta för försvarsutgifterna. Men för pengarna, visar Beaufre, har Frankrike med Västtyskland och Storbritannien likvärdiga styrkor; alla tre har en militär budget på omkring 25 miljarder kronor. Västtysklands flyg och Storbritanniens flotta är något överlägsna motsvarande franska styrkor, men i gengäld är franska armén starkare än den brittiska och franska flottan betydligt överlägsen den tyska. Mot denna faktiska bakgrund understryker Beaufre att i en värld, där politisk jämvikt sedan någon tid råder, det försvar som franska folket bestämt sig för motsvarar en gemensam uppfattning om vad dessa stater bedömer vara nödvändigt för att maktbalansen inte skall avgörande rubbas. Konservativa och socialdemokratiska regeringar har därvid på olika håll kommit till samma resultat.

Hur kan man då mot bakgrund av detta re-

sonemang se på läget för Sveriges del? I väster och sydväst har vi NATO-staterna, Danmark och Norge. Med försvarsutgifter på sammanlagt närmare 4 miljarder kronor har våra skandinaviska grannländer stående arméstyrkor på omkring 50 000 man, ett 20-tal ubåtar, omkring 30 fregatter och kanonbåtar samt drygt 300 flygplan. Delar av dessa styrkor är integrerade i NATO:s stridskrafter, och både Danmark och Norge är om de angrips tillförsäkrade bistånd av andra NATO-stridskrafter.

Vänder vi oss söderut, finner vi att Östtyskland har en militärbudget på 10 miljarder kronor. För det håller landet en stående armé på 100 000 man, en flotta med 27 jagare, 70 torpedbåtar och 20 landstigningsfartyg. Flyget räknar 275 stridsflygplan. Dessutom finns 52 000 man militärt utbildade gränstrupper, som ägnar sin tid åt att hindra människor från att resa utomlands. Med 11 miljarder kronors militärutgifter har Polen en stående armé på 200 000 man, 30 jagare samt 24 landstigningsfartyg, medan flyget har 750 plan. Till detta kommer starka polis- och gränsskyddsförband. Både Polens och Östtysklands styrkor står under sovjettryckt befäl inom Warszawapakten och krigsmaterielen är sovjettrysk.

Mellan dessa utposter för Västs och Östs försvarspakter ligger Sverige, som med en försvarsbudget på 5,8 miljarder kronor i fred har en armé på omkring 55 000 man, 20 ubåtar, 15 jagare och 650 krigsflygplan. Vårt försvar bidrar till jämvikten i detta område genom att Sverige blir en stabil faktor att räkna med ur militärpolitisk synpunkt. En påtaglig ensidig minskning av vår styrka skulle medföra att ett nytt strategiskt läge uppstod, som skulle undergräva den relativa stabilitet som så länge varit utmärkande i vår närmaste politiska miljö. Det är intressant att finna att man på denna enda punkt räknar med vår militära medverkan när vi nu söker en form av inträde i EEC.

Om någon slutsats kan dras av alla krigiska konflikter efter 1945 är det den, att det

är nödvändigt för ett land att kunna försvara sig så att det inte tvingas ge sig utan motstånd utan kan förhindra ett snabbt avgörande eller en hastigt genomförd ockupation. Ty annars kommer ingen till hjälp. Ungern 1956, Tjeckoslovakien 1968 (liksom en gång 1939) visar hur det går. Men lyckas man, som Egypten, Algeriet, Indokina och nu Nordvietnam att försvara sig och dra ut på kriget, då kan FN eller stormakterna ingripa och åstadkomma vapenvila och förhandlingar, som kan leda till en politisk lösning.

Att kärnvapen existerar ändrar fn ingenting. Vad har avgjort de nu långt fler än 50 väpnade konflikter, som utspelats efter 1945? En enda sak, det angripna folkets motståndsvilja, manifesterat i dess landstridskrafter, stödda av sjö- och flygstridskrafter, där så varit möjligt, men framför allt av hela folket i vapen. För svenska folket gäller intet undantag. Vad som behövs är utom vapen den vilja till motstånd mot varje angripare, som samlingsregeringens motståndsbefäl under beredskapsåren 1939-45 var ett så utomordentligt uttryck för.

Domar i Sovjetunionen

Det har under senare år påpekats i pressen, att kulturklimatet i Sovjetunionen har hårdnat ytterligare. Förmaningar och varningar har efterträtt av domar. Det senaste offret för den sovjetiska »rättvisan» är den unge historikern och författaren A. A. Amalrik, som dömts till fem års fängelse i sk hårt läger. Inte ens åklagaren ville gå så långt, men domaren skärpte straffet. Brottet – Amalrik har skrivit en liten bok, där han kritiserat den alltmer byråkratiska regimen i Sovjetunionen och förutser dess fall, om i en konflikt med tex Kina den röda armén skulle lida nederlag. Och denna bok har smugglats ut till Västeuropa och finns utgiven där (på svenska i serien Aldus Aktuell under titeln »Skall Sovjetunionen bestå till 1984?»).

Varför skall det vara så att unga intellek-

tuella och författare som har egna meningar skall behöva betala dessa just i Sovjetunionen med så orimliga konsekvenser? Det är sant, att hela det juridiska systemet har skärpts under senare år. Nyligen har ett nytt justitieministerium inrättats i Moskva i stället för ett som avskaffades under avstaliniseringsperioden på 50-talet. Det senare hade kontrollerande uppgifter. Bl a organiserade det de val, genom vilka »folket» utsåg domare. I mer än 10 år har man rätt sig utan denna apparat, till fromma för rättssäkerheten. Nu har samma ministerium återuppstått.

Bakgrunden är förmodligen det ökade antal ekonomiska brott, som tidningarna har mycket att berätta om. Överträdelser från fabriksledningars sida av ekonomiska förordningar sker tydligen ständigt, enligt de felande helt enkelt därför att annars skulle en mängd fabriker stoppa. Partiinstanser och myndigheter skriver förordningar på löpande band. En statlig övervakare talade nyligen om att hans departement under 1969 haft att göra med nära 100 000 lagbrott som enbart statliga myndigheter begått då de utfärdat ekonomiska instruktioner.

Härtill kommer allvarliga förskingringsbrott och stölder, som, om de drabbat statlig egendom, straffas mycket hårt. I augusti i år blev en fabriksledare i Georgien överbevisad om förfälskning som möjliggjort förskingring av ungefär en halv miljon svenska kronor. Han dömdes till döden.

Sådana straff kan utmätas, därför att ingen vågar opponera sig emot dem. Detta förklarar i sin tur reaktionen mot författarna. De vågar tala om som det är. Men just detta är det för regimen farliga, det som måste undertryckas. Alexander Solzjenitsyn har sagt i en av sina böcker, att en verklig författare är som en andra regering. Ingen diktaturregim kan tillåta en sådan. En annan regering, en verklig opposition: allt sådant strider mot diktaturens princip.

Så kan man fortfarande vänta att författare skall sättas i tvångsarbetsläger och på sin-

nessjukhus därför att de har egna åsikter och att de efter utståndna straff skall förvisas till Sibirien. Tsartiden var trots sin så omskrivna polisövervakning betydligt mänskligare. Då räckte det ofta med blott Sibirien för revolutionärer, när deras brott hade bestått i att de skrivit och konspirerat. I dagens Ryssland är det annorlunda. De som kritiserar regimen riskerar minst förvisning; om deras verk blivit kända utomlands därtill långa straff. Om konspiratörer hör man inte talas alls. Om sådana verkligen finns, har de små chanser att överleva.

Folkfrontens män

I den läsvärda bok, som ambassadör Sven Allard givit ut i höst – Stalin och Hitler. En studie i sovjetrysk utrikespolitik 1930–41. Norstedts förlag – finns ett kapitel som i förstone förefaller gå utanför ramen för ämnet. Boken ger en ny syn på mellankrigsårens europeiska politik. Allard kan ganska överraskande visa, att den kontakt som togs mellan de tyska och ryska regeringarna i augusti 1939 och som ledde till det sk Ribbentropavtalet – förutsättningen för att det andra världskriget skulle bryta ut – tillkommit på sovjetryskt initiativ.

Stalin hade länge sökt att komma till en uppgörelse med Hitler. Den ene diktatorn uppskattade den andre. Mycket bättre än Hitler förstod Stalin att ett maximum av fördelar stod att vinna för dem båda, om de kunde komma överens om vilka svagare stater de skulle undertrycka. Hitler var en långt sämre politiker och felbedömde situationen. Han trodde att han skulle kunna militärt betvinga Sovjetunionen och att USA och Storbritannien skulle iaktta ett sådant skådespel med jämnmod.

Det är bekant, att medan den röde diktatorn vann stöd och uppskattning inom vida kretsar i det demokratiska Europa, var den brune diktatorn med full rätt avskydd av alla utom av ganska obetydliga minoriteter. Men Stalin skötte sin propaganda på ett lysande

sätt, särskilt om man jämför den med Hitlers. En av hans propagandaagenter hette Willi Münzenberg, en tysk fd socialdemokrat som övergått till kommunismen och som blev Kominterns propagandachef i Västeuropa. Om honom handlar ovannämnda kapitel i Allards bok.

Münzenbergs huvudsakliga uppgift var att driva upp medlöpare, inte att rekrytera kommunister. Att partianslutna kommunister höll på Stalin påverkade ingen: om de ej gjorde det, fann de sig snart uteslutna ur partiet. Men om vetenskapsmän och konstnärer trädde upp och vittnade om sin tro på Stalins goda vilja och kommunismens tusenårsrike – trots vissa skönhetsfläckar, som massmord och annat som dagens ondska tillfälligt gjort nödvändiga – då var detta god reklam. Metoden är som bekant fortfarande i bruk. I svenska valtider brukar man alltid få läsa en annons där skådespelare och andra konstnärer talar om att de röstar socialdemokratiskt. Om metallarbetare Nilsen i Sandviken gör samma sak är detta ingenting att annonsera om, men på tex Monica Nielsens politiska omdöme förväntas man förlita sig. Det är högst egendomligt.

Münzenberg lyckades genomföra sådana och andra reklamkampanjer med stor skicklighet. Hans allra största framgång var att han var med om att skapa folkfrontstänkandet. I folkfrontens tecken samlades unga radikala studenter och gamla pacifister och många andra, alla till stöd för Stalin men utan att rörelsen någonsin framstod som direkt kommunistiskt engagerad. Detta hade förbjudits i Moskva och iaktogs alltså noga.

Kapitlet rekommenderas, liksom hela boken, till läsning för ett icke ringa antal högt uppsatta personer i Sverige av den generation, som var med på 30-talet. Åtminstone två landshövdingar som ännu verkar, och åtminstone någon fd regeringsmedlem, gick på sin tid i tåget den 1 maj med tro på rätt och sanning lysande ur sina blåa ögon och med knuten höger näve i höjd med axeln, en symbol för kraften i hans anslutning till folkfronten. Stalin mot-

tog rapporter om hela denna verksamhet med tillfredsställelse.

Ordet manipulering användes inte på den tiden så som det gör nu. Men det bakomliggande fenomenet fanns. Förmodligen finns det än.

Politikens offerväsen

Det är med partiledare som med generaler; deras uppgift är att vinna valsegrar respektive fältslag. Lyckas de inte med det hjälper det inte hur väl de menar, hur rätt de tänkt och hur klok deras politik eller strategi än varit på längre sikt. Så som vi människor är beskaffade tröttnar folket i fält på att förlora. De vill vinna, därför att eljest framstår de egna personliga offren som meningslösa.

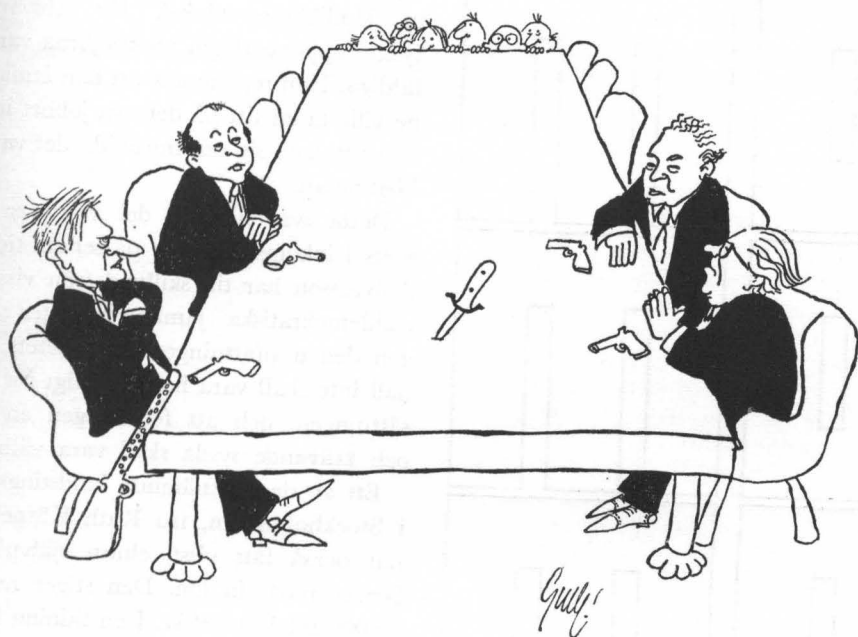
Verkningarna av denna folkpsykologiska reaktion har under de senaste tio åren tre partiledare inom högerpartiet-moderata samlingspartiet fått uppleva. Vilka felgrepp hrr Hjalmarson, Heckscher och Holmberg än må ha begått som partiordförande och politiker hade verkligen ingen av dem förtjänat att så som skett försvinna liksom genom en fallucka. Men det blåser kallt på politikens höjder; med makten följer ansvaret. Att detta ansvar så ofta utkrävs i drastiska former är ett inslag i politikens offerväsen.

I Yngve Holmbergs nederlag ligger något mera än detta politikens offerväsen – nämligen en tragik, som sträcker sig utöver det personliga. Hans valspråk kunde vara »i med- och motgång lika», och han torde bära motgång-

en med samma besinning som han på sin tid tog emot framgång och stormande hyllningar, senast på partistämman i juni i år.

En del av tragiken ligger i att två framstående personligheter kommit att stå i sådan motsättning till varandra, att en av dem måst offras. Särskilt bittert blir det för de många krafter inom partiet, som satsat på att Yngve Holmberg under erfarenheternas och ansvarets tryck skulle utvecklas som ledarpersonlighet och förmå ge denna sådana offentligen iakttagbara uttryck att hans framstående egenskaper som politiker blev allmänt erkända. Ty det kan med skäl sägas att han i sin sista valrörelse som partiledare nådde upp till de höga förväntningar, som ställts på honom. Ändock ledde valnederlaget till en för partiet så omöjlig psykologisk situation att en majoritet av partiets stämmoombud ansåg att han måste lämna ledningen.

Politik är bland mycket annat också en fråga om nerver och tålamod. Moderata samlingspartiet har de sista åren icke ådagalagt mycket i den vägen – följderna härav är också uppenbara. Med så mycket större skäl borde alla inom partiet inse att det nu är nödvändigt att med fasthet sluta upp kring den nya partiledningen. I partipolitiken finns intet mer förvirrande och förlamande än en utåt demonstrerad splittring. En sådan motverkar det egna arbetet – och innebär rätteligen en plågsam och förnedrande form av politisk självstympning. Den nya ledningen skall ha sin chans. Förhastade avståndstaganden eller utträden ur partiet är illojalt mot partiets gemensamma värdetradition.

Svenskt regeringssammanträde